

खरीप पिकांमध्ये जलसंधारण सरी उपयोगी

राजेंद्र वाडेकर | राहुरी

पावसाच्या अनियमिततेमुळे शेतीत मोठे आव्हान निर्माण झाले आहे. नेहमी पडणाऱ्या पावसाच्या प्रमाणांमध्ये काही बदल झाल्यास त्याचा परिणाम पीक उत्पादन, सिंचनाच्या शेतीसाठी लागणाऱ्या पाण्याच्या उपलब्धता, चाऱ्याची उपलब्धता यावर होऊन शेतकऱ्यांचे अतोनात नुकसान होते. त्यावर मात करण्यासाठी पीक नियोजन करण्याची गरज असते. पेरणीनंतर पावसामध्ये ३ ते ६ आठवड्यांचा दीर्घ खंड, दुष्काळ किंवा मोसमी पावसाची लवकर समाप्ती यासारख्या परिस्थिती येऊ शकतात. त्यावर मात करण्यासाठी आपत्कालीन परिस्थितीत पिकांचे व्यवस्थितरीत्या नियोजन केल्यास नुकसान टक्क शकेल अशी माहिती राहुरी महात्मा फुले कृषी विद्यापीठाचे कुलगुरू डॉ.प्रशांतकुमार पाटील यांनी 'दिव्य मराठी' शी बोलताना दिली.

योग्य पीक आणि वाणांची निवड, पीक पद्धती किंवा इतर आवश्यक संबंधित शैली पद्धती या माध्यमातून प्रतिकूल हवामान परिस्थितीत कमी करता येईल. आपत्कालीन परिस्थितीत पीक व्यवस्थापन कसे करावयाचे हवे, यासंदर्भात विविध उपाययोजना करण्याची आवश्यकता असल्याची माहिती त्यांनी दिली.

अहमदनगर जिल्ह्यात मुगाच्या शेतात घेतलेले सूर्यफुलाचे आंतरपीक.

हलक्या स्वरूपाची जमीन (खोली 30 सेमीपर्यंत)

- **बाजरी** : पेरणी वेळी नत्र व स्फुरद खताबरोबर २५ किलो पालाश प्रतिहेक्टरी द्यावे. पेरणीनंतर ३० दिवसांच्या आत कोळपणी, खुरपणी करावी. पेरणीनंतर ३० दिवसांनी एक सरीआड जलसंधारणासाठी सरी काढावी.
- **मटकी** : नत्र व स्फुरद खताबरोबर २५ किलो पालाश प्रतिहेक्टरी द्यावे. पेरणीनंतर ३० दिवसांत कोळपणी, खुरपणी, एक सरीआड जलसंधारणासाठी सरी काढावी.

अतिवृष्टी झाल्यास उपाययोजना

- **ऊंस** : शेतात पाणी साचल्यास चर खोदून बाहेर काढावे. ५० किलो युरिया व ५० किलो म्युरेट ऑफ पोटॅश ब्रूस्टर डोस द्यावा.
- **कापूस** : पावसामुळे कपाशीचे शेंडे पिवळे पडतात. युरिया १५ किलो + म्युरेट ऑफ पोटॅश २५ किलो खतांची मात्रा द्यावी.
- **कांदा** : कांद्याची पात पिवळी पडल्यास उघडीप नंतर टेब्युकोनॅझोल १ मिली + स्टिकर फवारावे.
- **फळ पिके** : बागेत खोडाजवळ पाणी साचू देऊ नका. खोडास बोर्दो पेस्ट लावावे.

मध्यम स्वरूपाची जमीन (खोली 30 ते ६० सेमी)

- **सोयाबीन** : लवकर येणारे वाणे निवडावे. दोन ओळीमधील अंतर कमी करून ३० सेमी ठेवावे, पट्टा पद्धतीने पेरणी करावी.
- **कापूस** : उशिरा पेरणीसाठी एकरी २० टक्के बियाण्याचा जास्त वापर, खतांची मात्रा ५० टक्क्यांनी कमी करावी. आंतरपीक म्हणून तूर, सोयाबीन, मूग पिके घ्यावीत.
- **भात सामान्य वाण** - निमगरवा - फुले समृद्धी, हळवा वाण - फुले राधा, कर्जत १८४, कर्जत ७, आर २४ रहु पद्धतीचा अवलंब करावा.
- **तूर** : तूर, सूर्यफुल, तूर + गवार (१:२) - तूर पिकामध्ये पेरणीनंतर जलसंधारणासाठी दोन ओळीमध्ये सरी काढावी.
- **मूग** : मूग पेरणीनंतर ३० दिवसांनी जलसंधारणासाठी २ ओळीत सरी काढावी.
- **सूर्यफुल** : पेरणीनंतर ३० दिवसांच्या आत एक कोळपणी आणि खुरपणी करावी. पेरणीनंतर ३० दिवसांनी एक सरीआड जलसंधारणासाठी सरी काढावी.
- **भुईमूग** : पेरणी रंद वरबा सरी पद्धतीने करावी.

खोल मारी जमीन (खोली ६० सेमीपेक्षा जास्त)

- **सोयाबीन** : सोयाबीन पिकाची पेरणी रंद वरबा सरी पद्धतीने करावी.
- **कापूस** : पेरणीनंतर २० आणि ६० दिवसांनंतर कोळपणी आणि ३० दिवसांनी खुरपणी करावी.
- **भात सामान्य वाण** : निमगरवा-फुले समृद्धी, हळवा वाण-फुले राधा, कर्जत १८४, कर्जत ७, आर २४ रहु पद्धतीचा अवलंब करावा.
- **सूर्यफुल** : पेरणीनंतर ३० दिवसांच्या आत एक कोळपणी आणि खुरपणी करावी. एक सरीआड जलसंधारणासाठी सरी काढावी.
- **तूर** : पिकामध्ये करावयाचा बदल- तूर/सूर्यफुल, तूर - गवार (१:२) - पेरणीनंतर ३० दिवसांच्या आत एक कोळपणी आणि खुरपणी करावी. पेरणीनंतर ३० दिवसांनी एक सरीआड जलसंधारणासाठी सरी काढावी.
- **उडीद, मूग** : पेरणीनंतर ३० दिवसांच्या आत एक कोळपणी आणि खुरपणी करावी. पेरणीनंतर ३० दिवसांनी एक सरीआड जलसंधारणासाठी सरी काढावी.